

Pohvala domačega zidarskega mojstra.

Dobra peč in dobro ognjiše ste pri hiši velika dobrota.

Ktere lastnosti pa mora dobra peč in dobro napravljeno ognjišče imeti? — Poglavitna lastnost je: z malo dervi veliko toploto napraviti, in tako, da se po kuhinji ne kadí.

Lončar ti utegne peč dobro napraviti; pa kaj pomaga, če ti jo zidar slabo postavi, da moraš veliko derv va-njo navaliti, preden ti hišo sogreje.

Še večja umetnost pa je staviti tiste ognjiša nove sorte, ki so tako napravljene, da ogenj ne gori na ognjišu, ampak v ognjišu in se „šparovci“ (Sparherd) imenujejo. Nočemo ravno preiskavati: ali se s temi ognjiši res prihrani veliko derv, — to pa je gotovo, da po takih ognjiših, če so dobro napravljene, se razširja toplota na več strani: se kuhajo jedí na ognjišu, kotel z vodo se greje, čeravno ni obešen nad ognjišem, in pečenka se peče brez razeljna; zraven pa je tudi pozimi kuhinja in tudi kakšna bližnja izba topla kakor da bi bila zakurjena, in kuhinja ni pri vsem tem nič zakajena, ampak čedna kakor hiša.

Vse te dobre lastnosti pa ima tako zidano ognjiše le tedaj, kadar je umno postavljeno. Rekli smo: zidano ognjiše, ker „šparovci“ se napravljajo ali zidani ali pa je zgol železni brez zidanja.

O tej stavbi zidanih ognjiš moremo — po spričbah mnogih gospodarjev in tudi po skušnji v svojem lastnem stanovanji — pohvaliti mojstra Matevža Grošel-na, ki se je te umetnosti pred mnogimi leti od zvedenega mojstra naučil in je poslednje leta že sam v Ljubljani in tudi drugod veliko takih ognjiš in peči tako dobro postavil, da ga med domačimi krajnskimi zidarji moremo perváka imenovati in ga vsem priporočiti, ki si imajo ognjiše nove sorte, pa tudi navadne hišne peči v izbah ali za peko kruha itd. postaviti dati. Grošel stanuje v Ljubljani na starem tergu v hiši Nr. 15. Vred.

Vedeževanje.

Vedeževanje je vera, da veš ti ali da vé kak drug človek iz domišljenih znamenj take prihodnje reči prerokovati, ktere so le Bogu znane. Če na priliko ti veruješ, da ti more ciganka z ogledovanjem rok, ali kak drug človek s pokladanjem kvart itd. srečo ali nesrečo v tvojem stanu prerokovati, ali kdo da ti je kaj ukradel ali kaj družega, si vedeževanja kriv. Da je vedeževanje greh zoper prvo Božjo zapoved, sta ti gotovo že tvoj učenik ali duhovnik povedala.

Koliko pa da je še te neumne vere med ljudmi in kako da je škodljiva, naj ti kaže naslednja prigodba. V m. P. na Dolenskem je bil, še ni dolgo, neki hlapec ob času večerje okraden. Vzeta mu je bila skrinja z oblačilom; zna biti, da je tudi kak krajcar bil vmes. Tat jo odnese kako četertinko uro deleč, jo razbije in pobere iz nje, kar je v nji bilo, pa pobegne. Okradenec si prizadeva zvediti tatú, pa zastonj. Kmalu mu ljudje svetovajo, naj pošlje posla do Ostriženca (Ostriženec, ako se ne motim, je nek zvit vedež v češenski podfari nad Krašnjo; prav za prav bi se mu moglo reči Strižec, ker je marsikterega bedaka že ostrigel), zakaj on vé vsacemu povedati tatú in mu ga tudi pokazati v vodi!! Okradenec se dá kmalo prekvantati, najme neko žensko, ki je vedla za tega imenitnega preroka in ji plača za pot en goldinar. Poslanka zvesto opravi sporočilo, natanko razodene prigodbo, in razsvitljeni mož ji obljubi vse povedati, česar želi, in ji tudi tata pokazati. Prinese kozarec vode, ji velí gledati v vodo ter jo vpraša: ali vidi tata. Od konca sicer pravi, da ga ne vidi; ker ji pa mož zmiraj velí, naj le dobro gleda, se poslednjič udá in pravi, da ga že vidi in pozná. Prerok ji obljubi, da bo tatu zapovedal, naj ukradeno blago prvi, drugi ali saj tretji večer nazaj prinese, ter pristavi,

naj dobro pazijo, da ga zasačijo. Za vednost modrijana mora poslanka plačati 15 grošev. Potem hití domú, okradencu vse pové, kar je zvedila. On sam tri večere zvesto pazi, in najme tudi druge, da pazijo, od kod in kdaj da bo prišel tat in prinesel ukradeno blago. Pa vse zastonj! Tatú še zdaj ni, dasiravno je preteklo več tednov, in ga na zapoved Ostrižencovo tudi ne bo. Tako je okradeni revež zavoljo vere v vedeževanje še mogel plačati kaka dva goldinarja, ter čuvajem, ki so pazili na tatú, je mogel tudi piti dati.

Serčno želim, da bi ta prigodba ljudi saj nekoliko zmodrila. Da bi se ne dali za nos voditi od takih sleparjev, in da bi tudi tisti, ki imajo oblast, take sleparije ustavljati in kaznovati, si kolikor je moč prizadevali jih odpraviti, in s tem marsiktero škodo odverniti. Janez Jazirk.

Jezikoslovne reči.

Dve tri Jugoslovenom v prevdar!

(Dalje.)

Ime to „Illyrius“ (illyricus itd.) so stari na slovenske narode, kadar so prišli v „Illyrikum“, ravno tako po-tegnili kakor na Slovence v Karnijo prišle, ime „Karni.“ Al stari horvaški pisatelji, dobro vedoč, da toto ime za slovenske narode ni pravo, ampak le da se ne bi zaterlo Slovencom „Illyrik“ poselim prišito, in zato, da je nekako le synonymum s pravimi imeni „Slavus, Slavanus, Slavenus, Slavinus, Slavianus, Slovenus, Slovinius“ itd. z vsemi odtod izpeljanimi pridavniki, ki so samo občne in ne zadosti ograjene imena, prestavljali so ga z izrazom „Harvacki“,¹⁾ ali pa sploh „slovinski, slovenski, slavinski.“²⁾ Novejši horvaški pisatelji, rabeč izraz „slovinski“, razumejo pod njim jezik naroda serbskega in horvaškega:

Neboje se Slovinkinje vile

Uz šestoper da ée poginuti;

Pače znadi, da gdi njega nije,

Tu ni pjesan slovinska nezrije —

poje slavni J. Mazuranić.

In kdo ni prebiral milih Vrazovih pesem, v katerih so le-ti izrazi navadni? Sem še gré njegov „Slovinski Cvietnik“, kateri že toliko časa joče v temni samoti zagrebaške ječe. Kaj nek mislijo Zagrebčani z Vrazovo zapuščino? — Semkaj še bi mogel pristeti g. Kurelaca, kateri, čeravno si sam, gledé kajkovskih Horvatov, protigovarja v „greškah Hrv. pisac“, ker jih enkrat imenuje Horvate pa drugikrat vendar ne, pravi, da je Dalmacija od „česti Slovenija“, torej Dalmatinci so Slovenci, ali kar je vse eno, Slovinci in govore slovenski. Izrazi torej „Slovinac, Slovenac, Slovjenac“ in odtodi zpeljani pridavniki pridevajo se posebno in per excellentiam narodu in jeziku horvaškemu.³⁾ Primorski Horvat kakor ikavec pravi slovinski, severni pa kakor ekavec velí slovenski, in književni se piše po jekavsko slovjenski. Nadalje „illyricus“ per excellentiam, kakor smo vidili, ni nič družega kakor „croaticus“, in „illyricus“ je tudi synonymum

¹⁾ Med tiste, kateri se totim izrazom služijo, gré tudi blazega spomina frančiškan Franc Glavinic (Istrijan), kateri ni samo za provincijo horvaško-kranjsko, temuč tudi za književnost horvaško dosti storil. Bil je za res bistra glava in vreden, da bi ga zdanji učeni frančiškani njegove provincije verlo posnemali! ²⁾ Gundulić v pesmi na slavo Ferdinanda II., kneza toskanskega. Palmotić, Gjorgjić s svojim „saltjerom slovinskim.“ In komu ni znan „razgovor ugodni naroda slovinskoga“? — Belostenec: Illyrus=Slovenec, in na koncu svojega besednjaka pravi o „kinču jezika slovenskoga.“ Tomaž Miklošić v „izboru dugovanj vsakoverstnih“ (Zagreb 1836). In vendar nobeden tih Slovincov ni bil Kranjec in ni pisal kranjski. ³⁾ Gl. J. K. S. op. cit. Jambrešić pravi „orthographia illyrica sive croatica.“ Ardelio Della Bella vestito all' Illyrica. „Illyrico vestitu indutus, obučen po horvaško, po slovinsko“ in Stulli „illyrice = slovinski, harvatski, horvatski, hrovatski“ — vsi trije v svojih besednjakih.